

**NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK 1942**

FATABUREN

NORDISKA MUSEETS

OCH SKANSENS ÅRSBOK

1942

Redaktion:

SIGURD WALLIN · GÖSTA BERG · SIGFRID SVENSSON

Omslaget: Studenterna fira valborgsmässoafton på Skansen. Foto Folke Carlsson.

*Tryckt hos Tryckeri Aktiebolaget Thule, Stockholm 1942
Djuptrycksplanscher från Nordisk Rotogravyr*

”LÅT DINA PORTAR UPP — — —”

GLIMTAR AV SKANSEN UNDER FÖDELSEÅRET

av *Arvid Beckström*

Vad skedde för 50 år sedan — 1891 — på Södra Djurgårdens skogiga höjder mellan Rosendal och Djurgårds-teatern?

Den 2 mars 1891 köpte Hazelius av Christian Hammer för 25.000 kr. två tredjedelar av den lägenhet ”Skansen”, som denne juvelerare och konstsamlare 1884 förvärvat på höjdplatån ovanför Framnäs, och den 13 följande april gavs kunglig stadfästelse på detta köp, varefter arbetet med områdets utnyttjande genast tog sin början under ledning av ingenjör C. Norström och trädgårdsmästare K. A. Bovin.

Första gången Hazelius nyförvärv — ”övre Skansen” — blev föremål för uppmärksamhet i svensk press var i mars 1891. Claes Lundin, som redan den 13 mars 1875 i Stockholms Dagblad presenterat ”Den Skandinavisk-etnografiska samlingen”, såsom museet då hette, skrev söndagen den 15 mars 1891 i Stockholms Dagblad en längre artikel: ”Skansen. Ny tillökning i Nordiska museets område”. Han redogör för läget, för tidigare ägare och för själva namnet. ”För första gången Skansen å (södra) Djurgården synes på en Stockholmskarta är på Carpelans av 1817”. Man måste visserligen streta upp för den branta backen vid sidan om teatern, men ”har man väl kommit dit upp, finner man, bakom de nu föga inbjudande byggningarna, som höra till det av hr Hammer ännu innehavda området, stora ängsmarker, omgivna av Belvedereskogen, fritt och luftigt belägna samt med en storartad utsikt och just som en-

kom avsedda för de museets byggnader, som skola visa folkets gamla sätt att resa sina bostäder och öka föreställningen om seder och bruk förr och nu i olika trakter av Norden." Av särskilt intresse är författarens intervju med Hazelius, som låter sina drömmar och planer draga förbi såsom verkligheter genom att muntligen skissera upp, hur han tänker sig det nya området utnyttjat. "Mången, som hittills förhållit sig likgiltig", försäkrar doktorn, "skall kanske, då Skansen börjat ordnas, få ögonen öppnade för hela uppgiftens storslagna art, för Nordiska museets mål, som är vida mer än endast insamlandet av fornminnen, som är fosterlandskänslans väckande samt stärkande av vårt andliga försvar". Att redan Claes Lundin kallar Hazelius trollkarl, visar samtidens tilltro till Hazelius kraft att kunna förverkliga sina planer. Lundin slutar sin artikel sålunda: "Köpenhamns borgarrepresentation har anslagit fri grund och en halv miljon kronor till bryggaren Jacobsens Glyptotek, som ur nationell synpunkt och såsom attraktionskraft torde icke på långt när kunna mäta sig med Nordiska museet, när man hunnit ordna detta."

Den 21 april 1891 heter det i Svenska Dagbladet om Hazelius markförvärv: "Detta köp avser att åt Nordiska museet tillförsäkra den ifrågavarande platsen för att å densamma uppföra en hel del karakteristiska byggnader från Nordens forntid. — Den fria, på tre sidor av vacker tallskog omgivna platsen, som behärskar hela Östermalm och Djurgårdsbrunnsviken, synes liksom enkom danad för sitt nya ändamål och bör, om han väl ordnas, och de små pittoreska stugorna börjat uppföras, bliva en av huvudstadens förnämsta lockelser, så väl för egna landsmän, som för besökande främlingar."

Hazelius hade således från början goda vänner i pressen, men också många andra ville hjälpa till. Den 20 mars 1891 gav lektor N. P. Ödman en aftonunderhållning, vars netto var ämnat att sätta Nordiska museet "i tillfälle att fortsätta den påbörjade avteckningen av gamla svenska byar och gårdar". Den 20 april gav Sven Scholander i Vetenskapsakademiens hörsal inför fullsatt salong med prins Eugen i spetsen en Nordisk musik- och

Bild 1. Skansens ursprungliga ingång. Teckning av Carl Hedelin. Ny Illustrerad Tidning 23 jan. 1892.

Bellmansafton ”för anskaffande av ur kulturhistorisk synpunkt märkliga byggnader från olika trakter av Norden, vilka byggnader äro ämnade att uppsättas å museet tillhörig tomt å Djurgården” (Scholander var då bildhuggare och utställde senare detta år två av honom utförda gipsmodeller av museibygnaden: hela byggnadskomplexet och den del, som var avsedd att först uppföras). Ödmans och Scholanders aftnar inbragte netto resp. 400 och 860 kr. Och i Uppsala anordnade intresserade studenter efter vårfestens slut den 9 maj en soaré med dans, vars behållning skulle användas för museets ”tillämnade folkbyggnader å Skansen”. Programmet upptog bl. a. uppträdanden av Philochoros-medlemmar och av ”landsmålare”.

Alldeles utan konkurrens var Hazelius emellertid ej — säkerligen sporrade också detta honom till rastlöshet. Främst måste nämnas, att nere i Lund arbetade en ensam och fanatisk man: G. J: son Karlin. Denne hade i december 1882 inspirerat en rad ledande personer till ett upprop till grundandet av en kulturhistorisk samling för södra Sverige och drev sin gärning efter sitt eget huvud, men med liknande mål och medel som Hazelius. Den 2 maj 1891 gör Hans Hildebrand en presentation av Kulturhistoriska museet i Lund i Ny Illustrerad Tidning, där man också i bilder får se museets ”blivande byggnader”: exteriörer av Lingska och Lembkeska husen, träkyrkan, klockstapeln och av en ryggåsstuga från Blekinge (jämför nedan 11 maj) samt interiörer av ett ”klinehus” och av en ektimrad stuga. Den 27 juni 1891 omtalar Svenska Dagbladet, att Karlin inköpt ”en ryggåsstuga med fatabur från 1600-talet för att i höst uppföras på museets tomt i Lund. Underhandlingar om förvärvandet av en gammal smäländsk träkyrka ha också inletts”.

Kanske man nu får den bästa föreställningen om det redan från början mångsidiga arbetet på Skansen genom notiser och utdrag ur stockholmspressen. Själva formuleringarna ha ibland en viss tafatt charm med sina tonfall från oåterkalleligen svunnen idyllisk tid. Stavningen är moderniserad, och inom parentes har jag gjort ett och annat tillägg.

11 maj. Dr Hazelius har återkommit från en resa i Blekinge,

där han inköpt en ryggåstuga med tillhörande loftbyggnader. Sedan byggningarna noggrant uppmätts och avtecknats, företogs rivningen under ledning av två av ortens byggmästare, som skola medfölja till Skansen för uppsättningen, vilken denna månad torde kunna påbörjas. I kringliggande ryggåstugor anskaffades en stor del av den inredning, som felades, såsom "pjältakistor" (klädeskistor) i gästrummet och de väldiga kopparkittlar, som skola pryda kittelhyllan m. m. (Dylika meddelanden sändes då och då även till den svensk-amerikanska pressen, t. ex. Vårt land i Jamestown, Vestkusten i San Francisco, Svenska tribunen och Inter Ocean i Chicago.) — Arbetet med Skansens planering fortgår rastlöst, varjämte hela den vidsträckta lägenheten omgives med en ny inhägnad.

21 juli. Fem byggmästare från landsorten äro verksamma uppe på Skansen, "nordiska museets annex": två vid Blekingestugan, vilken snart torde komma under tak, två vid Morastugan, som redan 1885 inköptes av Hazelius och nu på tre järnvägsagnar nedfraktats från Mora över Storvik, samt en orsabo, Pollack Per Persson, som uppsätter en hackstuga från Orsa. En morabyggmästare, Hol Mats Matsson, har dessutom fått i uppdrag att resa till de stora skogarna i övre Dalarna för att efterforska och avteckna gamla slobodar och eldhus. Framför dalastugorna skall resas en av dessa höga med dalpilar, femuddig stjärna och andra egendomliga prydnader försedda majstänger, som Hazelius köpt i Rättvik, och ej långt därifrån uppsättes en från Halland skänkt milsten från 1666. Holmen i den ena dammen kallas Offerholmen; hit har flyttats en sejte (stengud) från Norrbottens södra lappmarker, två älvkvarnar från Uppland och Västmanland samt en offerstack eller offervål från en fäbod i Mora socken. Lägenheten har i olika riktningar täckdikats, vägar ha upptagits och grusats, dammarna rensats samt en mindre ekonomibygnad uppförts.

19 aug. Den s. k. Knubbstugan i Herte, Bollnäs, är såld till dr Hazelius. (Uppsatt 1892.)

21 aug. Under senaste veckan har på Skansen uppförts ett kåtaläger efter typer från Lule lappmark. Samtliga byggnader

ha genom jägmästaren Samzelius försorg och under hans tillsyn blivit förfärdigade i Gällivare kyrkoby och fraktfritt nedforslade till Stockholm. Kring sommarkåtan, där den svarta lapphundden Musti från Torne lappmark hälsar välkommen, ha grupperats ett redskapsskjul, ett osttorkningsställ, ett matvaruställ och en stolpbod. På Offerholmen ha ytterligare 3 sejtar tillkommit, omgivna av halvförvittrade renhorn. Både sejtar och byggnader ha ordnats och uppställts av herr Samzelius efter förebilder i lappmarkerna.

(Då Lappland nu för första gången skymtar på Skansen och genast blir populärt, bör här påminnas om att alla spörsmål, som rörde lappmarkerna och deras invånare vid denna tid, omkring 1890, voro synnerligen aktuella. Många intresserade voro i rörelse, men famlade angående medel och mål samt saknade en enande ledning och medelpunkt. Jägmästare Hugo Samzelius publicerade 1890 ett förslag till grundande i Luleå av ett lapskt centralmuseum, men beslöt redan i februari 1891 inför de alltför stora svårigheterna att vända sig till Hazelius och erbjuda sin verksamhet åt Nordiska museet, som redan ägde en ur vetenskaplig synpunkt betydande lapsk avdelning. Museet kom också att bekosta ej mindre än tre etnografiska forskningsfärder i svenska lappmarker under år 1891; ledare voro jägmästarna Samzelius och H. Nordlund samt fil. kand. K. B. Viklund, och en del av deras nya förvärv ställdes ut på hösten i vaktstugan på Skansen. Lapplägrät skildrades den 3 okt. 1891 i Svea: text av Herman Ring med teckningar av en 21-årig fröken Cecilia Palm och den 31 okt. s. å. i Ny Illustrerad Tidning: text av Samzelius med teckningar av D. Ljungdahl).

27 aug. En hel klockstapel till Nordiska museet. Den gamla egendomliga klockstapeln i Håsjö i Jämtland har av dr Hazelius inköpts. (Färdiguppsatt på Skansen den 20 aug. 1892.)

28 aug. Arbetena på Skansen, denna Nordiska museets nyaste avdelning, äro visserligen ej ännu så långt framskridna, att utställningen därstädes kan öppnas för allmänheten, men för att giva turister, som kanske icke på längre tid återkomma till vår huvudstad, tillfälle att erhålla åtminstone någon kännedom om

Bild 2. Offerholmen (överst till vänster) och lapplägret på Skansen. Teckningar av David Ljungdahl.
Ny Illustrerad Tidning 31 okt. 1891.

densamma, skall den, mot en inträdesavgift av en krona, hållas tillgänglig för främlingar och resande i övermorgon söndag samt följande dagar från kl. 11 f. m. till skymningens inbrott. Bland de sevärdheter, som Skansen redan nu erbjuder, kunna nämnas ett kåtaläger från Lule lappmark, en högstuga från Östnor i Mora, en hackstuga från Orsa, en ryggåsstuga från Kyrkhult i Blekinge, som dock ännu är under inredning; en nying (nödel) från Dalarnes skogsbygd, en kanot från Småland, 6 avgudabilder med renhornsgården från den såsom helig ansedda Saivoholmen i Saivojaure, älvkvarnar från Uppland och Västmanland, offerstack från Dalarne m. m.

(Så löd den första inbjudan till Skansen!)

31 aug. De gånger, som överallt slingra sig kulle upp och kulle ned, bidra genom sina namn att höja den fosterländska anda, som vilar över Skansen: Gustaf Vasas väg, Sten Stures och Engelbrekts vägar; Olaus Magnus, Johannes Schefferus, Petrus Læstadius, Olof Rudbecks, Linnés, Tegnér's, Hyltén-Cavallius, Gustaf von Dübens m. fl:s namn saknas ej heller. Sitter man en afton på någon av de överallt utplanterade sofforna och ser solnedgången spegla sig i dammen, medan de gamla stugorna ligga där tysta och hemlighetsfulla, talande om förflutna tiders människor och seder, så kommer man i en stämning, full av ålderdomligt, vemodigt behag, och gamla tider få ett egendomligt liv för ens inre ögon.

1 sept. Utanför Morastugan har man upprest en väldig majstång med sin tupp i toppen, med sina kors, stjärnor och lustiga gubbar och flaggor och grönt. Denna majstång är nyss kommen från Rättvik, som den står här med löv och allt. Om du har mera lust att arbeta än leka, så stig in bredvid i hackstugan från Orsa. Här är en stor slipstensverkstad i full gång. — Och se här en liten pilkransad sjö, där gäss och svanar muntert simma och en månghundraårig småländsk ökstock ligger och varjar på vågen. — Här kommer så småningom att växa upp den ena stugan efter den andra, till dess vi ha hela vårt land återgivet här i naturtrogen bild. Men för resande främlingar har man velat mot en billig avgift visa redan nu vad som finnes.

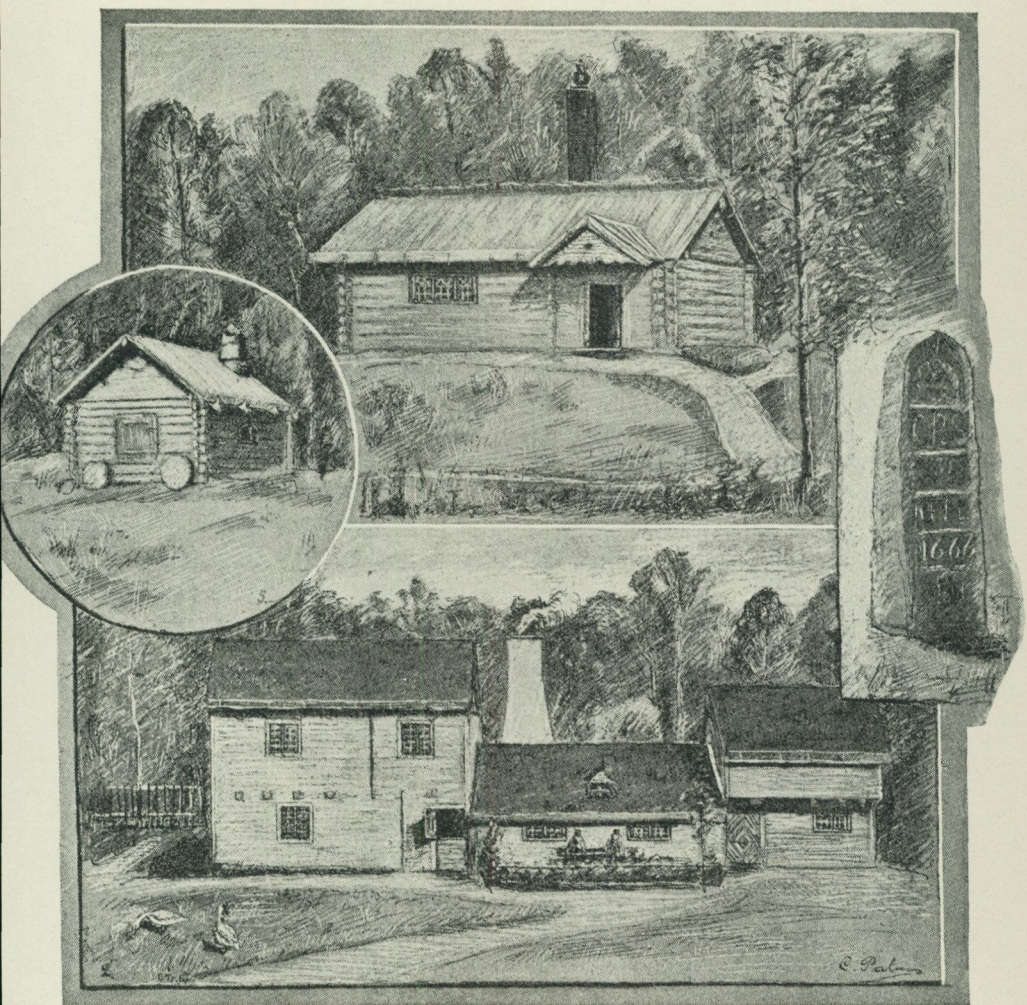

Bild 3. "Nordiska muséets svenska byggnader på Skansen å Djurgården: Högstuga från Mora. Hackstuga från Orsa. Milstolpe från Halland. Ryggåsstuga från Bleking." En av de första teckningarna från Skansen, utförd av 21-åriga Cecilia Palm. Svea 3 okt. 1891.

(Ur Gustaf Gullbergs artikel: Stockholms nyaste "attraktion". Ett besök å "Skansen" i "Från Birger Jarls stad". Frånsett lapphunden — se den 21 augusti — är det gäss och svanar, som här allra tidigast få representera Skansens zoologiska avdelning. På Djurgården fanns redan en fången djurvärld i Tivolis zoologiska trädgård: apor, påfåglar, papegojor och innevånarna i det gamla rovdjurshuset. 1891 inköptes till Tivoli bl. a. två alligatorer från Mississippi och två björnungar.)

8 sept. En landsortsbo, som förut frikostigt understött Nordiska museet, men som önskar vara onämnd, har till museets anläggningar å Skansen skänkt 1.000 kr.

11 sept. En marmorpelare, krönt med en stor granitkula, å vilken zodiaken varit avbildad och vilken pelare haft sin plats i trädgården till det av Hårleman byggda huset Drottninggatan 88, har av ägaren, herr S. Enander, blivit skänkt till och uppsatt på Skansen, där en särskild plats är förbehållen åt sådana Stockholmsminnen, som lämpligast förvaras i det fria. — Det mäktiga, på framsidan polerade granitblock, som i mitten prydde den av Palmstedt 1784 byggda Riddarholmsbron och bär en inskrift med förgyllda bokstäver, kördes i går med sex hästar från stadens materialgård upp till Skansen — transporten bekostades av grundläggaren N. P. Gerlofson.

12 sept. Djurvärlden på Skansen har fått en värdefull tillökning genom 4 vackra renar (tjur, ox, vasa och kalv) från Korpiko i Norrbotten. Renarna, fraktfritt hitförda på ångf. "Norra Sverige", ha i dag inom en inhägnad fått sin frihet. Gäss, ankor och höns ha redan hitkommit (se 1 sept.) från Blekinge för att ge en ytterligare illusion åt den nu till det yttre alldeles färdiga ryggåstugan, som också är nästan fullständigt inredd. Likaså ha 2 getter, Spritta och Bjälla, anlant från Mora för att ha sitt stamhåll vid Morastugan. (Vid denna tid skämtar Söndags-Nisse: "Djurvärlden på Skansen" har varit veckans märkligaste notisrubrik, jämsides "Kandidater till Första kammaren"). — På förekommen anledning erinras att utställningen å Skansen tillsvidare är tillgänglig även för andra än turister och resande mot en inträdesavgift av 1 kr.

19 sept. Å Skansen har tillkommit en kolarkoja från Västerbergslagen. — Från Slottsskogen i Göteborg ha såsom gåva hitkommit 2 svanor för den ena av dammarna på Skansen. — Sägverksägaren J. Hansson i Orsa har skänkt stockar till en nying, Berggrens transport a.-b. behövt virke till kolarkojan, herr A. Jönsson ett antal trädgårdssoffor samt grosshandlaren C. J. Nordström i Gävle 50 kr. — allt till Skansen.

25 sept. Till söndagen kommer en stenstuga från Blekinge att bli färdig; den är uppförd av en från Blekinge hitförskrivnen gammal murare och är till hälften insprängd i ett berg. Stugan är en ryggåsstuga med torvtak och takfönster; stenmurarna av rullsten äro nära en meter tjocka. — Även en kolarkoja från Småland, en helt annan typ än den från Västerbergslagen, blir färdig i denna vecka. — Överstelöjtnant C. O. Bergman i Gällivare har till anläggningarna å Skansen skänkt en fullständig vinterlappkåta, som i dessa dagar hitväntas från Luleå. Söndags e. m. i skymningen skall eld upptändas i samtliga stugorna, ävensom i lappkåtan och kolarkojorna.

27 sept. Vid uppfartsvägen till Skansen ligger en träbyggnad, som inrymmer kontorslokal samt i ett par våningar ett icke litet lappländskt museum, med föremål nu senast förvärvade: föremål från lappens dagliga liv, hans husgeråd, prydnader, redskap, vapen o. s. v. upplysande om seder och bruk bland nomader. — Skansen är en *l e v a n d e* undervisning i kännedom om vårt lands olika trakter, också en undervisning, som mest förnöjer och som längst behålles i minnet. De små stugorna (interiörerna) i Drottninggatan 71 äro nog också lärrika, men på långt när icke i så fullkomlig grad som utställningen på Skansen. Detta är något annat än att gå och titta i lådor och skåp som på vanliga utställningar. Vart man vänder sig på Skansen, får man lära något om folkets plägseder. Det är en hög, fosterländsk tanke, som grundat detta museum i fria luften. Mätte den tanken ock bära frukt i allmänhetens sinnen!

(Ur Claes Lundins synnerligen detaljrika artikel i Stockholms Dagblad. Hans formulering "museum i fria luften" blev snart nog till begreppet "friluftsmuseum".)

30 sept. Samtliga ledamöter av Vetenskapsakademien, Vitterhets-, Historie- och Antikvitetsakademien, Akademien för de fria konsterna, Antropologiska sällskapet och Sällskapet Idun samt representanter för pressen inbjudas att bese Nordiska museets anläggningar å Skansen fredagen d. 2 okt. De inbjudna anmodas avlämna sina visitkort eller anteckna sina namn i vaktstugan vid ingången. Varje afton t. o. m. nästa söndag skola alla stugorna upplysas. Eldarna släckas kl. 8 och ingången stänges en halv timme dessförinnan. Uppgången från Hasselbacken skall dessa aftnar erhålla den belysning, som bestods huvudstadens och småstädernas invånare före gaslysningens införande, med användning av gamla gatulyktor och några originallanternor från vår flottas äldre dagar, allt ur museets förråd.

(Av de personer, som på kvällen den 2 okt. skrevo sina namn i vaktstugan och deltago i den lilla provuppvisningen, förtjäna nämnas: Axel Kulle, Emil Norstedt, Carl och Calla Curman, ingenjör Carl och Elise Laurin, Oscar Montelius och Andreas Hallén. — Genom Söndags-Nisses kikare tog det sig så ut: "Dr Hazelius har i veckan inbjudit vetenskapens och pressens män att titta på renar och kullor och stenrös och gamla gatulyktor på Skansen." Mera sympatiskt skildrar H. Ring i Svenska Dagbladet den 3 okt. "En qväll på Skansen".)

5 okt. Skansen! Det är frågan om ett friluftsansnex till det stora museet, som snart skall resa sina murar nere på Lejonslätten; det är frågan om ingenting mer och ingenting mindre än att framställa vårt gamla Sverige i miniatyr. Man får se de spridda föremålen sammanförda till verkligt avslutade totaliteter och än mer: i sina naturliga miljöer. Liksom man i en botanisk trädgård ej blott upptager olika växter utan ock imiterar själva deras växtställen, så har dr Hazelius gjort här i sin, vi skulle vilja säga, "etnografiska trädgård". — Vårt besök inträffade på en tid, då danarens sakkunniga ledning blott en stund stod oss till buds med orienterande upplysningar och antydningar. Vid lapplägret nämnde doktorn de konstiga lapska namnen på både ost- och limtorkningshuset med sina underliga redskap. — Nära den nya, under byggnad varande vinterkåtan

stå ett par naturtroget efterbildade lappar och se ut som om de hade något intressant att säga varandra. — En grupp dalfolk står utanför Morastugan — fästman och fästmö, upplyser morakullan, som doktorn skickat med oss till vår ledning. De äro väl inte "riktiga", men se dock på avstånd så illusoriska ut. (Figurer med målade gipsansikten, gjorda av skulptören A. Söderman. I sommarkåtan satt en lappgumma — av gips — med kaffekoppen mellan fingrarna.)

6 okt. Den av friherre Carl de Geer på Leufsta skänkta portalen, som förfärdigats på Tobo snickerifabrik efter huvudritningar av prof. I. G. Clason och detaljritningar av ark. G. Wickman med motiv från hängstänger från Dalarne och norska stabburstolpar i museets ägo, har i går börjat uppföras. — Vinterkåtan har uppsatts; fabrikör C. F. R. Lidvall har till denna givit 15 renhudar för markens täckande. — Den ur en ekstock urholkade märkliga kanoten, som nyligen funnits i Lillsjön i Almunge socken i Uppland och av upptäckaren skänkts till museet, skall nu 14 dagar utställas i en av dammarna, men måste sedan för att bättre förvaras, magasineras, till dess tillfälle gives att förevisa honom inom hus. — Skansen blir fortfarande, så länge väderleken tillåter, a l l a d a g a r ända till skymningens inbrott öppen för allmänheten. Onsdags-, lördags- och söndagsaftnar upplysas stugorna. Dörrarna stängas först kl. $\frac{1}{2}$ 8 och utringningen sker kl. 8.

12 okt. I går var det en ny märkesdag i Artur Hazelii liv, då han kunde inviga den nyaste avdelningen av sitt livs storverk till förevigande av det nordiska kulturlivets historia. Hæffners "Låt dina portar upp, du minnenas ljusa tempelgård!" tonade ut över Djurgården. Och portarna till Skansen, även det ett minnenas hem, öppnades; man mottogs vid den nya entrén av två kullor och en dalkarl i nationaldräkter. — Musiken var placerad på en äng vid Blekingestugan. Under konserten, som upptog sånger av Lindblad, Söderman, Bellman, Wennerberg, Naumann, Josephson, Nordblom och Geijer, besöktes Skansen av flera hundra personer och ända tills skymningen föll på, van-

Stor Konsert

— promenadkonsert i det fria —
gifves benäget på

Skansen

såsom invigningsfest

Söndagen den 11 Okt. 1891 kl. 2—4 e. m.

af

Andra gardets musikkår

under anförande af direktör *C. A. Kjellberg.*

Inträdeskort å **1: 25** säljas från och med fredagen hos Abr. Lundqvist och i Allmänna tidningskontoret vid Gustaf Adolfs torg samt vid ingången. Närmare af programmen. Portarna öppnas kl. 1

Om konserten till följd af ogynnsamt väder måste inställas, gälla inträdeskortet till den dag, då han eger rum.

Efter kl. 5 är inträdesafgiften till Skansen den vanliga eller 1 krona. Först efter denna tid gälla årskort och frikort. 4225

Bild 4. Invigningsfestens annons. Vårt Land.

drade skaror ut och in genom Skansens portar. Över det hela vilade en strängt fosterländsk prägel.

13 okt. I dammens vatten speglar sig ett sprakande ljusterbloss: det är en fiskare i sin kanot sysselsatt med att ljustra gädda eller ål i den vackra insjön. — Ett vänligt ljussken kommer genom de låga, men breda fönstren på Morastugan uppe på backen — i gamla allmogestakar brinna talgljusen. Där bor en tillverkare av de berömda dalkarlsuren, hans verktyg ligga på bordet, men själv är far alldeles döv och säger ej ett ord. — På en öppen plats är en mängd tyglappar upphängd, det är tillrustningen av ett vargskall med fladdrande tygstycken och vargnät.

16 okt. Skansen kommer att utom onsdags-, lördags- och söndagsaftnar hållas tillgänglig alla vackra mänskenskällar, un-

der vilka de olika scenerierna te sig i sin kanske stämmingsfullaste belysning. Även sådana aftnar upplysas stugor och kåtor och Skansen stänges då först kl. 9. För att göra illusionen så mycket starkare, tändas dessa kvällar icke lamporna. Endast ljusterblosset flamlar nere vid dammarna. — Skolungdom, som klassvis åtföljes av lärare och lärarinnor, äger alla dagar tillträde mot nedsatt avgift efter anmälan. — Åter ha flera sändningar av parkbuskar och växter till Skansens planteringar inkommit såsom gåvor, bl. a. från botaniska trädgården i Uppsala och Uppsala läns hushållningssällskaps trädskola.

20 okt. Prins Carl jämte uppvaktning besåg i går Nordiska museets anläggningar å Skansen.

24 okt. Landet håller på att flytta in i Stockholm. Landsbygden på Skansen kommer en gång att bli det svenska bondlandet i sammandrag, men naturtroget framställt i alla husliga detaljer.

27 okt. Till Skansen har godsägare C. F. Lundström skänkt 500 kr. — Smidda järnkors från olika landskap ha uppsatts och utgöra början till en art kyrkogård i närheten av den blivande klockstapel. I en tillfällig sådan äro upphängda två av Gerhard Meijer 1708 gjutna klockor, som tillhört Hedvig Eleonoras kapell å Ulriksdal och lämnats som gåva till Skansen av konung Oscar; med dessa Ulriksdalsklockor skall vesperringning ske varje afton, då dagen skymmer, ävensom utringning vid förevisningstidens slut. — Också skolbarn, som under lärares ledning börjat infinna sig, synes ha lust och glädje i de fosterländska tavlor, som Skansen bjuder dem.

29 okt. Konungen, åtföljd av prinsarna Carl och Eugen med uppvaktningar avlade i går afton vid 8-tiden ett längre besök å Skansen, där de, ledsagade av dr Hazelius, med livligaste intresse togo Nordiska museets nya anläggning i betraktande. Lappkåtorna och kolarkojorna liksom stugorna voro upplysta och den s. k. nyingen tänd. Konungen såväl som prinsarna behagade upprepade gånger uttrycka sin belåtenhet över den fosterländska anläggningen.

30 okt. Rävar ha de senaste dagarna uppenbarat sig på Skan-

sen, ditlockade av ankorna och gässen i dammarna. Vildänder ha flera gånger slagit sig ned i dammarna, och i träden bredvid har en uggle ibland ropat "klä vitt". — Nyingen (nödelden) skall i morgon lördag och om söndag vara tänd kl. 5—7. Vesperringningen med Ulriksdalsklockorna sker dessa aftnar kl. 6. — En landsortsbo, som förut skänkt 2.000 kr. till Skansen, har ytterligare överlämnat 1.000 kr.

4 nov. Konungen gjorde i går på middagen ånyo ett längre besök å Skansen, nu åtföljd, jämte uppvaktning, av de små arvprinsarna Gustaf Adolf och Vilhelm.

5 nov. På Skansen firas Gustav Adolfs minne med promenadkonsert kl. 5—7 av Svea livgardes musikkår under anförande av dir. J. Kjellberg — musikkåren ger den utan all ersättning. På renklippan skall en vårdkas tändas och i närheten av musikestraden ett väldigt tjärbloss. Biljetter till vanliga inträdespris, d. v. s. 1 kr. samt för barn och tjänstefolk hälften. Årskort och frikort gälla vid denna fest, den första historiska minnesfest, som firas å Skansen.

7 nov. Hjältekonungens dödsdag firades i går. Skansen strålade i högtidlig belysning. Redan på Strandvägen och Djurgårdsbron såg man eldskenet uppe på höjden. Spårvagnarna voro fyllda av personer, som begåvo sig till festplatsen. Vägen upp till Skansen var å bägge sidor tätt besatt med brinnande marschaller. På själva Skansen flammade väldiga eldar här och där på de öppna platserna, och bakom lappkåtorna brann den stora nyingens kolossala stock. Tjärtunnornas röda sken kastades över de besökande och över de på sina ställen tillfrusna dammarna. En väldig skara människor rörde sig bland de pittoreska omgivningarna, vilka i den magiska belysningen togo sig mer romantiska ut än vanligt; och trängseln inne i de upplysta stugorna var stundom rent av besvärande. Bland musikstyckena hördes Engelbrektsmarschen och Narvamarschen; slutligen satte sig musikcorpsen, företrädd av ett halvt dussin fakkelbärare, i rörelse nedåt de upplysta sandgångarna under tonerna av "Finska rytteriets marsch". Det låg genomgående nordisk, högtidlig stämning över hela denna fest.

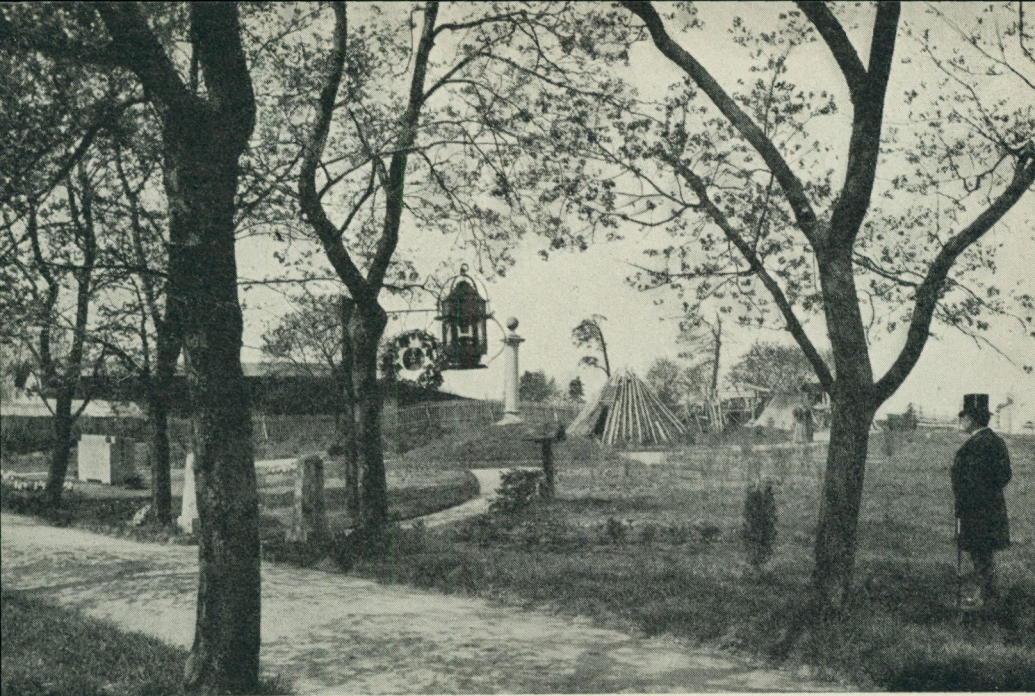

Bild 5. Skansen hösten 1891 eller våren 1892. Lapplägret med sommar- och vinterkåtorna, kolonnen från Härlemanshuset på sin kulle, längst t. v. slutstenen från Riddarholmsbron. Bakom staketet mot "nedre Skansen" synas några av Hammers byggnader. Håsjöstapeln ännu ej rest.

10. nov. Prins Eugen besökte i går ånyo Skansen.

14 nov. Belysningen med lyktor på Skansen skall hädanefter onsdags-, lördags- och söndagsaftnar, så framt ej regn eller blåst hindrar, ersättas av marschaller och tjärtunnor. — "En fosterlandsvän" har skänkt en summa för anskaffandet av 5 fullständiga karolinska livdrabantsdräkter, förfärdigade efter befintliga mönster, att användas vid historiska minnesfester och festtåg på Skansen. — Blekingestugan har en humlegård och en trädgårdstappa. Ett fyrhjuligt åkdon står frånspänt på gården. Vid inträdet i stugan ligger på högra sidan "låga loftet", där en vävstol, i vilken en blekingsflicka flinkt och konstfärdigt utför sin sydsvenska vävnad, upptar ett stort utrym-

me (ur Laura Fitinghoffs "Ett besök vid Skansen" i Nya Dagligt Allehanda).

20 nov. Belvederen, det bekanta utsiktstornet på Djurgården, har jämte tillhörande byggnader och den omgivande parken, över 35 tunnland, den 18 nov. blivit av innehavaren byggmästare A. G. Janson försäld till Nordiska museets styresman dr A. Hazelius för 100.000 kr. att gäldas under 10 år. Tillträdet sker den 1 jan. 1892. För att anskaffa köpeskillingen ämnar dr Hazelius bilda en Belvederefond, som skall insättas i Riksbanken och till vilken han personligen tillskjuter 1.000 kr.

(Ifrågavarande område, lägenheten Tallbacken, uppläts 28 okt. 1873 åt Gerard Wästfelt, livmedikus hos drottning Josefina; denne ville där efter arkitekt Söderlunds ritning uppföra en Belvedere och anlägga en s. k. Karlsbader-brunnsinrättning med omgivande brunnsark. I maj 1876 omtalas "det nya skådetornet på Djurgården" färdigt. Själva tornet lär ha kostat över 100.000 kr. och anläggningarna däromkring ca 40.000 kr. Platsen hade Wästfelt döpt till Westemansberg — en förfader Westeman hade på 1600-talet adlats Wästfelt. Redan i febr. 1878 sålde emellertid Wästfelt hela "lägenheten" till byggmästare A. G. Janson, av vilken Hazelius nu på eget ansvar köpte den. Det nya området omslöt det första Skansen på tre sidor, i norr, öster och söder. — En stiftande ledamot i Samfundet för Nordiska museets främjande hemställde den 25 nov. i Aftonbladet, "att museets huvudbyggnad må förläggas på den vackra platån vid Belvederen i stället för å den tillämnade låga, trånga och mindre lämpliga platsen vid Djurgårdsbron.")

28 nov. En Karl XII:sfest vid Skansen anordnas den 30 nov. Inträdesavgift den vanliga, men årskort och frikort gälla icke. Facklor erhållas vid vaktstugan mot 1 kr.

1 dec. Karl XII:s dödsdag firades i går afton med en illuminationsfest å Skansen, som så till vida erbjöd en ny anblick, som anläggningen nu för första gången vid ett högtidligt tillfälle presenterade sig i vinterskrud. Kl. 6.15 ringlade sig från vaktstugan ett fackeltåg — under ledning av marskalkar och företrätt av fem livdrabanter i Karl XII:sdräkt och under virv-

lar från ett tiotal trummor — genom de snötäckta gångarna och utgjorde en ny lysande illustration till den stämningsfulla nordiska vintertavlan. I belysningen av tjärblöss bildade renarna en pittoresk grupp å sin klippa, där de liksom voro nöjda att se sig omgivna av idel snö. Framför allt verkningsfulla voro de s. k. Belvedereklipporna, Skansens mest synliga och framskjutna förpost inåt Stockholm, med sina tre stora vårdkasar, som skönjdes vida omkring. Krönet av Belvederen strålade i festlig belysning av 8 s. k. kejsarmarschaller, skänkta av ingenjör Fahnehjelm. Skansen, som erbjuder så många tillfällen att blicka in i forna tiders Sverige, är en särskilt lämplig plats för högtidlighållandet av våra stora minnen. Man lämnar med högstämnda känslor denna fosterländska "vinterträdgård", som bör bli en omtyckt vallfartsort även under vintersäsongen.

16 dec. Till Skansen har prof. Hj. Sjögren skänkt 500 kr., källarmästare N. P. Svanfelt 50 kr. samt en främling 500 kr. Skansen har nu telefonförbindelse med staden (Allm. tel. 628), vadan man genom telefon kan efterhöra, om stugorna äro upplysta på onsdags-, lördags- och söndagsaftnar, enär belysningen, om regn eller snöfall inträffar, måste inställas.

22 dec. Årskort för 1892, pris 4 kr., berättiga till inträde i Nordiska museets samtliga avdelningar. Dessa årskort kunna såväl för äldre som yngre utgöra lämplig julgåva.

28 dec. Till Skansen har byggmästare J. Andersson skänkt 1.000 kr. och hovstallmästare greve F. Piper 500 kr.

31 dec. Nyårsdagen 1892 bildar vändpunkt i Belvederens historia. Norra och västra delarna av parken införlivas redan nyårsafton med Skansens område inom en och samma inhägnad. Den övriga delen av parken skall vara tillgänglig alla dagar från tidigt på morgonen till skymningens inbrott mot en avgift av tio öre. Tillträdet till tornet såsom förut 50 öre, för barn och tjänstefolk 25 öre. De, som vid inträdet i parken erlægga avgift för uppstigande i tornet, betala ingen särskild parkavgift. De, som lösa biljett till Skansen, erhålla, om de så önska, på samma gång kort till tornet och parken för 25 öre. — Byggmästare A. G. Janson har till Belvedereparken skänkt 250 kr.

Dessa plock ur den samtida dagspressen ha velat ge en filmatisk framställning av det märkliga, som hände uppe på Djurgårdshöjden för 50 år sedan — ha velat ge glimtar av vårt Skansen under dess födelseår. Mera sammanfattande skildringar publicerades här och var; utom ovan citerade och Hazelius egen i Meddelanden från Samfundet för Nordiska museets främjande 1891 och 1892 kan nämnas "Hur tankarna komma och gå. Intryck från Skansen" av Gustaf af Geijerstam med 13 teckningar av David Ljungdahl i Ord och Bilds första årgångs första häfte 1892 samt "Nordiska museets anläggning Skansen å Djurgården" av N—t (lektor J. Nyqvist?) med 8 teckningar av Emil Åberg i Rimfrost, Illustrerad Julblad 1891, Jönköping.

Om Hazelius någonsin hade tid att glädja sig — nog hade han anledning att göra det nyårsnatten 1891—92! Han hade startat sitt friluftsmuseum, med gåvor och uppmuntran från hög och låg, och innan året gått ut, hade han förvärvat ett nytt, sex gånger så stort område (Skansens största markförvärv hittills). Men han såg redan nya syner och blickade redan mot nya horisonter för sitt verk med en rastlöshet, som om han ständigt kände:

"Kort är den tid, han har över,
utmått den kraft, han får ge
verket, som måttlöst behöver
tanke och själ och idé."

Men nog anade han också och hoppades om sitt verk,

"— — — att det sträcker
kronan i somrarnas doft,
växer och samlar och väcker
ungdomen över hans stoft."

(Ur Silfverstolpes Hazelius-kantat 1933.)